

<https://dx.doi.org/10.16926/gea.2024.01.02.04>

dr hab. Piotr UZIĘBŁO, prof. UG
<https://orcid.org/0000-0003-2473-9240>
Akademia Nauk Stosowanych w Elblągu
adres email: p.uzieblo@ans-elblag.pl

Podobne, lecz różne – o regulacji prawnej statusu partii politycznych w Rzeczypospolitej Polskiej i Republice Czeskiej

Streszczenie

Regulacja prawna statusu partii politycznych w Polsce i Czechii pomimo istotnych podobieństw, jak chociażby w zakresie konieczności spełniania zbliżonych warunków ich rejestracji czy też wymogów stawianych potencjalnym członkom stronnictw politycznych, posiada też daleko idące różnice. Przede wszystkim w Republice Czeskiej występuje nie do końca jednoznaczne wyróżnienie partii politycznych i ruchów politycznych, szczególnie z racji braku definicji legalnej każdego z tych podmiotów. Tym wyróżnia się polska ustawa, wyraźnie taką definicję wskazując już w swoim pierwszym artykule. Dotyczy to również organu prowadzącego rejestr (ewidencję). W Czechii jest nim organ władzy wykonawczej, a w Polsce – sąd powszechny. W obu przypadkach odmowa wpisu partii do rejestru rozpatrywana jest na drodze sądowej. Inną dyferencjacją stanowią przesłanki delegalizacji stronnictw politycznych, które w Polsce są znacznie bardziej restrykcyjne.

Słowa kluczowe: partie polityczne, Republika Czeska, Rzeczpospolita Polska, tworzenie partii politycznych, delegalizacja partii politycznych, organizacja partii politycznych.

Wprowadzenie

Zasada pluralizmu politycznego w Polsce i Czechii stanowi jeden z wyznaczników zmian ustrojowych, które w obu państwach dokonały się na przełomie lat 80. i 90. XX wieku. Był to czas, kiedy porzucono system partii hegemonicznej i dopuszczono swobodę istnienia partii politycznych oraz wolność ich rywalizacji. Doprowadziło to do istotnych zmian na gruncie prawnym, czego wyrazem była konstytucjonalizacja zasady pluralizmu politycznego. Aktualnie ustawy zasadni-

cze obu państw wyznaczają podstawowe ramy istnienia partii politycznych, jako niezależnych bytów politycznych, chociaż szczegółowa regulacja ich funkcjonowania dokonana jest na poziomie ustaw, co zresztą jest rozwiązaniem typowym dla współczesnych państw demokratycznych¹.

Analiza pozycji ustrojowej stronnictw politycznych w obu państwach może być uznana za zasadną właśnie z racji licznych tytułowych podobieństw, ale też i różnic, które wypracowane są w systemach prawnych obu badanych państw. Różnice te wynikają z wielu powodów, przede wszystkim z odmiennych doświadczeń demokratycznych, które w Republice Czeskiej są znacznie dłuższe i bardziej zakorzenione, zaufania do organów rządowych czy też ukształtowania organów wyborczych w państwie². Jeszcze kilkanaście lat temu w przypadku Czechii dodatkowym czynnikiem była stabilność systemu partyjnego³, lecz obecnie można uznać, że ów poziom stabilności w obu państwach jest porównywalny, co w zasadzie powoduje, iż z perspektywy regulacji prawnej nie odgrywa on istotnego czynnika dyferencjacji tych unormowań.

Patrząc na sposób regulacji konstytucyjnej partii politycznych, to – w mojej ocenie – można stwierdzić, że rozwiązania polskie są nieco bardziej precyzyjne. Z perspektywy Konstytucji Republiki Czeskiej⁴ szczególne znaczenie ma jej art. 5, który stanowi, że „system polityczny oparty jest na wolnej konkurencji oraz swobodnym i dobrowolnym zakładaniu partii politycznych, respektujących podstawowe zasady demokratyczne i odrzucających przemoc jako środek realizacji swoich interesów”. Ocena realizacji tych wartości została powierzona Sądowi Konstytucyjnemu, który zgodnie z art. 87 ust. 1 lit. j orzeka „o zgodności z ustawami konstytucyjnymi lub ustawami decyzji o rozwiązaniu partii politycznej lub innej decyzji dotyczącej działalności partii politycznej”. Ponadto odwołanie do wolności zrzeszania się w partiach politycznych dokonane zostało w art. 20 Karty podstawowych praw i wolności, stanowiącej część czeskiej ustawy zasadniczej. Przepis ust. 2 tego artykułu stwierdza, że „obywatele mają także prawo zakładać partie polityczne i ruchy polityczne oraz zrzeszać się w nich”, czego konsekwencją jest pełna dobrowolność przystąpienia do partii politycznej⁵. Co istotne, partie i ruchy polityczne winny zostać oddzielone od państwa, co jest konsekwencją wcześniejszej sytuacji, gdy partia hegemoniczna była – przynajmniej nieformalnie – zespolona z państwem.

¹ M. Chmaj, W. Sokół, M. Żmigrodzki, *Teoria partii politycznych*, Lublin 1997, s. 90.

² Zob. K. Sobolewska-Myślik, *Szanse ustroju demokratycznego – zarys problemu na przykładzie Polski i Czechosłowacji (1918–1926)*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny. Prace Ekonomiczno-Społeczne” 1985, s. 210–212.

³ P. Kopecky, *Building Party Government. Political Parties in the Czech and Slovak Republics*, [in:] P. Webb, S. White (eds.), *Party Politics in New Democracies*, Oxford 2007, s. 121–122.

⁴ Konstytucja Republiki Czeskiej z dnia 16 grudnia 1992 r., tłum. M. Kruk-Jarosz, [w:] W. Staśkiewicz (red.), *Konstytucje państw Unii Europejskiej*, Warszawa 2011.

⁵ J. Filip, V. Šimíček, *K některým otázkám členství v politických stranách po novelizaci*, „Časopis pro právní vědu a praxi” 1995, Roč. 3, č. 1, s. 107.

Jak już wspominałem, rozwiązania Konstytucji RP⁶ są nieco bardziej rozbudowane. Co prawda, jej art. 11 ust. 1 może być uznany za swoisty odpowiednik art. 5 Konstytucji Czechii. Wskazuje on, że „Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania partii politycznych. Partie polityczne zrzeszają na zasadach dobrowolności i równości obywateli polskich w celu wpływania metodami demokratycznymi na kształtowanie polityki państwa”, co niekiedy jest uznane za ograniczenie zasady pluralizmu politycznego⁷. Jednocześnie ust. 2 tego artykułu dodaje, że „finansowanie partii politycznych jest jawne”. Szczególne znaczenie ma jednak treść art. 13, który wskazuje wprost, w odróżnieniu do regulacji czeskiej, przesłanki mogące skutkować niedopuszczeniem ugrupowania politycznego do rynku politycznego. Przepis ten stwierdza, że

zakazane jest istnienie partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszyzmu i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa.

Nie analizując ich w tym miejscu, podkreślić trzeba, że w przypadku wystąpienia takich przesłanek Trybunał Konstytucyjny może orzekać o „zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych” (art. 189, pkt 4 Konstytucji RP).

W obu państwach szczegółowe zasady funkcjonowania stronnictw politycznych dokonane zostały na poziomie ustawowym. Jednak jedynie polska ustawa o partiach politycznych⁸ wprowadziła definicję legalną partii politycznej. Zgodnie z jej art. 1 ust. 1, „partia polityczna jest dobrowolną organizacją, występującą pod określoną nazwą, stawiającą sobie za cel udział w życiu publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa lub sprawowanie władzy publicznej”. W efekcie można wskazać trzy cechy charakteryzujące partię polityczną: dobrowolność akcesji do niej, posiadanie własnej nazwy oraz cel, który winien przyświecać takiemu ugrupowaniu. Co istotne, ustawodawca polski nie wprowadził wymogu uczestnictwa w wyborach jako warunku *sine qua non* istnienia stronnictwa politycznego. Podobnej definicji nie zawiera ustawa czeska⁹. O dobrowolności zrzeszania się w partie polityczne przesądza jednak sama konstytucja. Natomiast ustawodawca zdecydował się na wskazanie celu działania partii politycznych. Stanowi go właśnie przede wszystkim wystawianie kandydatów w wyborach parlamentarnych, w wyborach organów wyższych jednostek samorządu terytorialnego oraz orga-

⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. nr 78, poz. 483 ze zm.

⁷ A. Ławniczak, A. Preisner, *Wolność zrzeszania się w partie polityczne*, [w:] M. Jabłoński (red.), *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, Wrocław 2014, s. 329.

⁸ Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1215).

⁹ Zákon o sdružování v politických stranách a politických hnutích (č. 424/1991 Sb., v platném znění).

nów samorządu terytorialnego. Brak wspomnianej definicji legalnej w Czechii można uznać za istotny problem z uwagi na pojawienie się w ustawie dwóch różnych podmiotów: partii politycznych i ruchów politycznych, bez wyraźnego wskazania różnic pomiędzy tymi dwoma podmiotami, co może rodzić problemy w jednoznacznym przypisaniu zrzeszenia politycznego do jednej z tych kategorii. W doktrynie można spotkać pogląd, że partia ma zasadniczo trwałe charakter i struktury, zaś powstanie ruchu często jest spontaniczne i ma on program bardziej skoncentrowany na pojedynczych celach politycznych, a także jest bytem mniej trwałym¹⁰. W praktyce jednak różnice te zacierają się, czego przykładem jest ruch Ano 2011, który raczej odpowiada charakterystyce partii.

1. Tworzenie partii politycznych

Podobieństwa i różnice pomiędzy polską a czeską regulacją prawną problematyki partii politycznych doskonale widać już w sposobie tworzenia ugrupowań politycznych. W obu państwach nie wprowadzono żadnych limitów związanych z minimalną liczbą członków stronnictwa politycznego¹¹. Podobne jest również to, że w obu przypadkach zgłoszenia partii do ewidencji (rejestru) dokonują trzy osoby będące inicjatorami procesu rejestracji partii politycznej, działające do czasu powstania jej organów¹². Także w każdym z państw wniosek o wpis musi zostać poparty przez co najmniej 1000 obywateli korzystających z praw politycznych, co relatywnie jest liczbą znacząco większą w Republice Czeskiej. W dalszych fazach proceduralnych widoczne są już istotne różnice. W Czechii wniosek o rejestrację partii politycznej składany jest do ministerstwa spraw wewnętrznych, co przesądza o przyjęciu administracyjnego modelu tworzenia stronnictw politycznych¹³. Do wniosku, poza wspomnianą petycją popartą przez co najmniej 1000 obywateli Republiki Czeskiej, dołącza się także dwa egzemplarze statutu. Ustawodawca wskazał obligatoryjne elementy tego aktu. Zgodnie z § 6 ust. 2 pkt b, statut powinien zawierać: nazwę partii lub ruchu i jej skrót¹⁴, siedzibę, cele programu, prawa i obowiązki członków, postanowienia dotyczące jednostek organizacyjnych, jeżeli zostały utworzone, w szczególności określające zakres, w jakim mogą one nabywać, zarządzać i zbywać majątek na rzecz strony lub na-

¹⁰ J. Kroupa, *Politologie*, Brno 1998, s. 34.

¹¹ P. Uziębło, *Kilka uwag o ustawie o partiach politycznych*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 2, s. 314.

¹² J. Filip, *Postavení politické strany v řízení podle § 73 zákona o Ústavním soudu*, „Časopis pro právní vědu a praxi” 2001, Roč. 9, č. 1, s. 4.

¹³ Zob. B. Banaszak, *Porównawcze prawo konstytucyjne współczesnych państw demokratycznych*, Warszawa 2007, s. 275.

¹⁴ Nazwa ta musi odróżniać się od nazw istniejących już partii i ruchów, zob. J. Kysela, M. Kokeš, *Zákon o sdružování v politických stranách a politických hnutích (č. 424/1991 Sb.). Komentář*, Praha 2017, s. 39.

bywać inne prawa majątkowe, a także zakres, w jakim mogą one działać i zobowiązać się w imieniu strony, organy, w tym organy ustawowe, arbitrażowe i kontrolne, sposób ich tworzenia oraz określenie ich uprawnień, sposób działania organów statutowych i podpisywania dokumentów, oraz czy i w jakim zakresie działania prawne w imieniu partii i ruchu mogą podejmować także inni członkowie lub pracownicy, zasady zarządzania, sposób ustalania składek członkowskich, jeżeli członkowie partii i ruchu mają obowiązek opłacania składek członkowskich (jeżeli składka członkowska wnoszona przez członka w roku kalendarzowym przekracza 50 000 CZK, partia polityczna lub ruch polityczny stwierdza ten fakt wraz z danymi identyfikacyjnymi członka w załączniku do rocznego sprawozdania finansowego) oraz sposób zbycia salda majątku powstałego w wyniku likwidacji aktywów i pasywów w przypadku rozwiązania strony i przeniesienia. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby treść statutu obejmowała również inne kwestie.

W przypadku, gdy wniosek o rejestrację nie spełnia wymogów określonych w ustawie lub zawiera informacje niekompletne lub nieprawidłowe, ministerstwo niezwłocznie, nie później niż w ciągu 5 dni od doręczenia wniosku, jest zobowiązane powiadomić o tym pisemnie komisję przygotowawczą, stwierdzając, że do czasu usunięcia tych braków postępowanie rejestracyjne nie zostanie wszczęte. Brak takiego powiadomienia w ciągu 10 dni od doręczenia wniosku o rejestrację powoduje, że traktuje się go jako niezawierający błędów. Natomiast jeśli komitet przygotowawczy nie zgadza się z powiadomieniem ministerstwa, może w ciągu 15 dni od doręczenia powiadomienia zwrócić się do sądu administracyjnego o wniesienie pozwu do sądu administracyjnego w celu ustalenia, czy wniosek nie zawiera braków.

Postępowanie rejestracyjne wszczynają się z dniem otrzymania przez ministerstwo wniosku o rejestrację, niezawierającego braków, albo z dniem wydania orzeczenia sądu, stwierdzającego, że wniosek o rejestrację spełnia wymogi formalne. Organ rejestrujący jest zobowiązany do dokonania rejestracji lub podjęcia decyzji o jej odmowie w terminie 15 dni od dnia wszczęcia procedury rejestracyjnej. Odmowa jest możliwa wyłącznie wtedy, gdy wystąpią przesłanki ustawowe, które powodują niemożność legalnego działania partii politycznej. Doręczenie decyzji odmownej musi być dokonane nie później niż w ciągu 30 dni od otrzymania wniosku. Niedochowanie tego terminu skutkuje koniecznością wpisu partii politycznej do rejestru, co – jak słusznie zauważa J. Filip – jest ochroną nowej partii przed beczynnością organu¹⁵. Co istotne, wydanie decyzji odmownej daje komitetowi przygotowawczemu prawo do wniesienia odwołania do Sądu Najwyższego Republiki Czeskiej w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji o odmowie rejestracji. Ostateczne orzeczenie sądu, które unieważnia decyzję ministerstwa o odrzuceniu wniosku o rejestrację, zastępuje tę rejestra-

¹⁵ Zob. J. Filip, *Ústavní právo 1*, Brno 1999, s. 342.

cję. W sytuacji przeciwnej rozstrzygnięcie sądu jest ostateczne, zamykając możliwość rejestracji tego ugrupowania politycznego.

W Polsce przyjęty został natomiast system rejestracyjny¹⁶, w którym to właśnie władza sądownicza jest odpowiedzialna za prowadzenie ewidencji partii politycznych. Wynika to z faktu niskiego poziomu zaufania społecznego dla administracji publicznej. Wniosek o wpisanie partii politycznej do ewidencji składany jest do Sądu Okręgowego w Warszawie. Zgodnie z art. 11 ust. 2 ustawy, „zgłoszenie powinno zawierać nazwę, skrót nazwy i określenie adresu siedziby partii politycznej oraz imiona, nazwiska i adresy osób wchodzących w skład organów uprawnionych w statucie do reprezentowania partii na zewnątrz oraz do zaciągania zobowiązań majątkowych”, a także – fakultatywnie – wzorec symbolu graficznego partii politycznej. Ponadto załącza się do niego również statut partii politycznej oraz wspomniany wykaz co najmniej 1000 obywateli popierających utworzenie danego ugrupowania politycznego.

Patrząc na minimalny zakres treściowy statutu stronnictwa politycznego w Polsce, zauważalne jest podobieństwo do rozwiązań czeskich. Jak stanowi art. 9 ust. 1 ustawy o partiach politycznych, powinien on zawierać w szczególności takie elementy, jak: nazwę, skrót nazwy i siedzibę partii; sposób nabywania i utraty członkostwa; prawa i obowiązki członków; organy partii, w tym organy reprezentujące partię na zewnątrz oraz uprawnione do zaciągania zobowiązań majątkowych, ich kompetencje oraz czas trwania ich kadencji; tryb dokonywania wyboru organów partii i uzupełniania składów tych organów; sposób zaciągania zobowiązań majątkowych, uzyskiwania środków finansowych oraz tryb sporządzania i zatwierdzania informacji o działalności finansowej partii; zasady tworzenia i znoszenia terenowych jednostek organizacyjnych partii; zasady dokonywania zmian statutu oraz sposób rozwiązania się partii oraz tryb połączenia z inną partią lub innymi partiami. Naturalnie zakres regulacji statutowej może być szerszy¹⁷, co zresztą potwierdza praktyka ustrojowa.

Złożenie wniosku o wpis partii politycznej do ewidencji zobowiązuje sąd do jego rozpatrzenia. Generalnie powinno to nastąpić niezwłocznie, lecz ustawodawca polski – odmiennie niż czeski – nie zdecydował się na wskazanie terminu, po upływie którego wpis dokonywany jest z mocy prawa. Ważnym jest natomiast, że wpis ten dokonywany jest w sytuacji, w której wniosek został zgłoszony zgodnie z prawem. Warunek ten może nie być spełniony zarówno formalnie, jak i materialnie. W tym pierwszym przypadku sąd zobowiązany jest do wezwania zgłaszających do usunięcia braków w wyznaczonym terminie, który nie może być dłuższy niż 3 miesiące. Nieusunięcie braków lub ich usunięcie w sposób odmienny niż wskazany przez sąd skutkuje postanowieniem o odmowie wpisu par-

¹⁶ Por. W. Borski, *Wykonywanie kontroli konstytucyjności celów i działalności partii politycznych przez Trybunał Konstytucyjny*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2011, R. 12, s. 39.

¹⁷ M. Granat, A. Gorgol, J. Sobczak, *Ustawa o partiach politycznych. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 36.

tii do ewidencji, które może być zaskarżone w terminie 14 dni od jego doręczenia lub ogłoszenia na posiedzeniu jawnym. Rozstrzygnięcie spraw przez sąd apelacyjny jest w tym przypadku ostateczne.

Inaczej natomiast wygląda sytuacja, w której wątpliwości dotyczą kwestii merytorycznych, a więc zgodności z ustawą zasadniczą celów lub działań partii politycznej. W takim przypadku sąd rejestrowy jest zobowiązany do wystąpienia do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności statutu z Konstytucją. Można mieć wątpliwości co do konstytucyjności tego rozwiązania, gdyż trudno uznać, że wystąpienie takie spełnia przesłanki wystąpienia sądu z pytaniem prawnym do TK¹⁸, niemniej jednak – jak dotychczas – TK nie wypowiedział się na temat zgodności z Konstytucją rozwiązania przewidzianego w ustawie o partiach politycznych. Dodać trzeba, że w przypadku orzeczenia TK o niezgodności statutu lub jego części z ustawą zasadniczą sąd rejestrowy musi odmówić wpisu partii politycznej do ewidencji, a jego postanowienie w tej sprawie jest ostateczne.

2. Rejestr lub ewidencja partii politycznych

W Czechii to organ rejestrowy, czyli ministerstwo spraw wewnętrznych, prowadzi rejestr partii i ruchów politycznych. Jest on wspólny dla obu tych podmiotów, co dodatkowo zaciera różnicę pomiędzy nimi. Rejestr jest jawny, co oznacza, że każdy ma prawo do wglądu do niego, sporządzania jego kopii i wyciągów. W praktyce dostępny jest on w wersji elektronicznej, umieszczonej na stronie internetowej ministerstwa¹⁹. Zgodnie z § 9 ust. 2 i 3 ustawy o partiach politycznych, w rejestrze ujęte są takie informacje, jak: nazwa, skrót i siedziba partii (ruchu) wraz z datą i numerem rejestracji, data rejestracji zmiany statutu, ewentualne informacje o rozwiązaniu partii ze wskazaniem daty i przyczyny prawnej, a także numer identyfikacyjny, imiona, nazwiska, daty urodzenia i adresy miejsca zamieszkania osób wchodzących w skład organu statutowego partii, wraz ze wskazaniem sposobu ich działania, fakt zawieszenia działalności partii lub jej rozwiązania, wpis o likwidacji zawierający imię, nazwisko, datę urodzenia i adres miejsca zamieszkania likwidatora oraz informacje o wszczęciu postępowania upadłościowego, postanowienie o upadłości, postanowienie o sposobie zakończenia procesu upadłościowego lub postanowienie kończące postępowanie upadłościowe, a także imię, nazwisko albo firmę i siedzibę syndyka.

Polska ewidencja partii politycznych prowadzona jest przez VII Wydział Cywilny Rodzinny i Rejestrowy – Sekcję ds. Rejestrowych Sądu Okręgowego w War-

¹⁸ Por. A. Bień-Kacała, *Problematyka partii politycznych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Toruńskie Studia Polsko-Włoskie” 2016, t. 12, s. 28; M. Granat, *Wymogi formalne wniosku do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie badania celów lub działalności partii politycznych*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, nr 4, s. 623–624.

¹⁹ Źródło: <https://ives.minv.sk/rez/registre/pages/start.aspx?type=ps> [dostęp: 22.09.2023].

szawie. Obejmuje ona takie dane, jak: datę zgłoszenia partii do ewidencji; nazwę, skrót nazwy oraz adres siedziby partii; wzorec symbolu graficznego partii; imiona, nazwiska i adresy zamieszkania osób wchodzących w skład organów uprawnionych w statucie do reprezentowania partii na zewnątrz oraz do zaciągania zobowiązań majątkowych; imiona, nazwiska i adresy zamieszkania osób zgłaszających partię do ewidencji; datę wydania orzeczenia w przedmiocie wpisu partii do ewidencji; datę, sygnaturę i sentencję orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego partii; wzmiankę o podjęciu przez partię uchwały o samorozwiązaniu oraz imię i nazwisko wyznaczonego likwidatora; datę wykreślenia partii z ewidencji (art. 17a). Można uznać więc, że zakres danych ujmowanych w rejestrach obu państw jest dalece zbliżony. Natomiast zdecydowanie gorzej wygląda kwestia dostępu do danych rejestrowych w Polsce. Co prawda, zgodnie z art. 18 ustawy o partiach politycznych, ewidencja wraz z tekstami statutów partii politycznych jest jawna (z wyłączeniem informacji o adresach zamieszkania osób fizycznych), a każdy ma prawo otrzymania od Sądu uwierzytelnionych odpisów i wyciągów z ewidencji i statutów partii politycznych, to jednak odpisy te podlegają opłacie²⁰. Co najmniej dyskusyjne jest natomiast podjęcie decyzji przez Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych²¹, która ograniczyła zakres informacji dostępnych w rejestrze. Wskutek tego powstała nowelizacja ustawy o partiach politycznych²², która dodała do art. 18 ustęp 3a, zgodnie z którym „jawne informacje zawarte w ewidencji podlegają udostępnieniu w Biuletynie Informacji Publicznej Sądu”, choć – co trzeba podkreślić – do chwili obecnej przepis ten nie został wykonany.

Bliskie sobie są rozwiązania odnoszące się do zakresu danych, które partie polityczne mają zgłaszać organowi rejestrowemu. W Republice Czeskiej dotyczy to wszystkich kwestii ujętych w rejestrze, a zależnych od woli organów partyjnych. Co do zasady zgłoszenie takie winno zostać dokonane w terminie 15 dni od podjęcia decyzji przez właściwy organ. Wyjątkiem jest jedynie rozwiązanie partii, gdyż w tym przypadku wniosek składany jest w ciągu 10 dni od rozwiązania partii i ruchu, jeżeli partia i ruch zostały rozwiązane bez przeprowadzenia likwidacji, a jeżeli partia i ruch zostały rozwiązane wraz z likwidacją, likwidator przedstawia ten wniosek w terminie 10 dni od dnia zakończenia likwidacji.

Polska ustawa o partiach politycznych w sposób nieco węższy określa zakres danych, których zmianę organy partii politycznej winny zgłosić do ewidencji. Jak stanowi jej art. 19 ust. 1, zgłoszeniu podlegają: zmiany statutu partii; zmiana adresu siedziby partii oraz zmiany w składzie organów uprawnionych w statucie do

²⁰ Obecnie za odpisy i wyciągi z ewidencji i statutów partii politycznych pobiera się opłatę w kwocie 20 zł za każde rozpoczęte 10 stron wydanego dokumentu. Za wydanie uwierzytelnionego odpisu statutu partii politycznych pobiera się opłatę w kwocie 100 zł, bez limitu stron.

²¹ Nr DS.523.2703.2021 z 11 czerwca 2021 r.

²² Ustawa z dnia 24 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o partiach politycznych (Dz. U. 2021, poz. 1407).

reprezentowania partii na zewnątrz oraz do zaciągania zobowiązań majątkowych. Dokonanie zgłoszenia winno nastąpić niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 14 dni od dnia dokonania tych zmian. Niedopełnienie tego obowiązku wymusza na sędzie rejestrowym wezwanie właściwych organów do złożenia wyjaśnień lub uzupełnienia danych, a niewykonanie tego obowiązku w terminie wyznaczonym przez sąd zobowiązuje go do wydania postanowienia o wykreśleniu wpisu partii z ewidencji.

3. Organizacja wewnętrzna i majątkowa partii politycznych

Kilka słów poświęcić trzeba również organizacji wewnętrznej partii politycznych. W odróżnieniu od np. ustawodawcy niemieckiego, w obu badanych państwach wpływ aktów normatywnych na przyjętą strukturę organizacyjną stronnictw politycznych jest stosunkowo niewielki. Zarówno Polska, jak i Czechia zdecydowały się na pozostawienie daleko idącej swobody do uregulowania tej problematyki na poziomie statutowym, co powoduje znaczące różnice w strukturze wewnętrznej ugrupowań politycznych, choć pewne rozwiązania prawne mogą mieć wpływ na taką organizację. Patrząc na czeską ustawę o partiach politycznych, wypada wspomnieć o rozwiązaniach wynikających z § 5 ust. 1 i 3, które wskazują na niemożność realizowania przez partie zadań organów państwowych i konieczność oparcia struktury organizacyjnej partii lub ruchu na zasadzie terytorialności, wyłączając jednocześnie możliwość tworzenia struktur partyjnych w zakładach pracy, co stanowi zapobieżenie sytuacji znanej z okresu realnego socjalizmu²³. Ustawodawca nie przesądza jednak w żaden sposób chociażby o liczbie szczebli terytorialnych, na których powinny występować struktury partyjne.

W przypadku rozwiązań polskich również w sposób wyraźny zakazane zostało posiadanie przez partie jednostek organizacyjnych w zakładach pracy (art. 7 ustawy o partiach politycznych). Ponadto do struktury organizacyjnej odnosi się również kolejny przepis tej ustawy – art. 8. Wskazuje on jednak nie tyle na sposób wewnętrznej organizacji partii, ile na zasady, jakimi powinny one kierować się w ramach owej organizacji. Zgodnie bowiem z treścią tego przepisu

partie polityczne kształtują swoje struktury oraz zasady działania zgodnie z zasadami demokracji, w szczególności przez zapewnienie jawności tych struktur, powoływania organów partii w drodze wyborów i podejmowania uchwał większością głosów.

Tym samym podstawowym warunkiem organizacji wewnętrznej partii staje się przestrzeganie zasad demokratycznych w zakresie ich funkcjonowania i wyłaniania organów danego ugrupowania.

²³ M. Mareš, *Nahrazování a výkon činnosti státních orgánů extremistickými občanskými sdruženími a politickými stranami*. „*Časopis pro právní vědu a praxi*” 2012, Roč. 20, č. 2, s. 117.

Istotne podobieństwo dotyczy też kwestii członkostwa w partiach politycznych, choć – co warto podkreślić – do 1994 r. w Republice Czeskiej było możliwe zbiorowe przystępowanie do ruchów politycznych²⁴. Aktualnie w każdym z państw wprowadzono dwa istotne ograniczenia w indywidualnym przystępowaniu do stronnictw politycznych. Konieczne staje się ukończenie 18. roku życia, a także posiadanie obywatelstwa danego państwa²⁵, co – patrząc z perspektywy członkostwa Czechii i Polski w UE – może być uznane za dyskusyjne, szczególnie jeśli patrzeć na to z perspektywy dysponowania prawami wyborczymi przez obywateli UE w wyborach do parlamentu europejskiego oraz wyborach do organu stanowiącego podstawowy szczebel podziału terytorialnego²⁶.

Pewne podobieństwo widać też w sferze gospodarki majątkowej partii politycznych. W Polsce przyjęta została zasada bezwzględnego zakazu prowadzenia przez partie polityczne działalności gospodarczej²⁷, w tym włącznie z zakazem komercyjnego gospodarowania lokalami partyjnymi²⁸. Zgodnie z treścią art. 24 ust. 5, „partia polityczna może użyczać posiadane przez siebie nieruchomości i lokale jedynie na biura poselskie, senatorskie oraz biura radnych gminy, powiatu albo województwa”. Dodać trzeba, że dochody z majątku partii mogą pochodzić jedynie z: oprocentowania środków zgromadzonych na rachunkach bankowych i lokatach; obrotu obligacjami Skarbu Państwa i bonami skarbowymi Skarbu Państwa; zbycia należących do niej składników majątkowych oraz ze sprzedaży tekstu statutu lub programu partii, a także przedmiotów symbolizujących partię i wydawnictw popularyzujących cele i działalność partii politycznej oraz z wykonywania odpłatnie drobnych usług na rzecz osób trzecich z wykorzystaniem posiadanego sprzętu biurowego. Nie ma wątpliwości, że wyliczenie to ma charakter enumeratywny.

²⁴ L. Linek, *České politické strany a jejich členové. K postupné proměně charakteru členství*, [w:] J. Kabele (red.), *Rozvoj české společnosti v Evropské unii I – Sociologie, prognostika a správa*, Praha 2004, s. 176; P. Dębski, *Korzystanie przez partie polityczne z wolności statutowej w zakresie określania warunków członkostwa partyjnego*, „Przegląd Sejmowy” 2019, nr 6, s. 69.

²⁵ W obu państwach pojawiają się głosy, że nie ma wyraźnego zakazu przystępowania cudzoziemców do partii politycznych, zob. T. Grygar, *O (ne)možnosti členství cizinců v politických stranách v České republice*, „Časopis pro právní vědu a praxi” 2014, Roč. 22, č. 4, s. 359; M. Dąbrowski, *Konstytucyjny aspekt zrzeszania się cudzoziemców w partiach politycznych w Polsce*, „Przegląd Sejmowy” 2011, nr 2, s. 120–122.

²⁶ Por. K. Wójtowicz, *Obywatelstwo a przynależność do partii politycznych*, „Toruńskie Studia Polsko-Włoskie” 2016, t. 12, s. 275.

²⁷ Zob. A. Kulig, *Partie polityczne w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] R. Kłosowicz, B. Kosowska-Gąstoł, G.M. Kowalski, T. Wiecech, Ł. Jakubiak (red.), *Konstytucjonalizm, doktryny, partie polityczne. Księga dedykowana Profesorowi Andrzejowi Ziębie*, Kraków 2016, s. 473.

²⁸ Przed wejściem w życie takiego zakazu było to pokaźne źródło dochodu ugrupowań politycznych, zob. T. Gąsior, *Problematyka finansowania partii politycznych w Polsce*, „Przegląd Sejmowy” 2013, nr 5, s. 20.

Generalny zakaz prowadzenia działalności gospodarczej partii politycznych występuje również w Czechii. Wyłączenia tego ograniczenia są jednak znacznie szersze, choć wcześniej były bardziej zbliżone do obowiązujących w Polsce²⁹. Obecnie jednak mogą one tworzyć spółki lub spółdzielnie albo uczestniczyć jako wspólnik lub członek w już utworzonej spółce lub spółdzielni, wówczas, gdy przedmiotem ich działalności jest: prowadzenie wydawnictwa, drukarni, rozgłośni radiowych lub kanałów telewizyjnych, prowadzenie agencji reklamowej, organizowanie imprez kulturalnych, społecznych, sportowych, rekreacyjnych, edukacyjnych i politycznych lub produkcja i sprzedaż artykułów promujących program i działalność danej partii i ruchu. W efekcie można stwierdzić, że potencjalny zakres działalności takich podmiotów jest znacznie szerszy niż działalność promocyjno-wydawnicza, która może być podejmowana przez polskie stronnictwa polityczne.

4. Delegalizacja partii politycznych

Spore różnice pomiędzy polskimi i czeskimi rozwiązaniami dotyczą również delegalizacji partii politycznych. Przede wszystkim ustrojodawca polski dopuścił taką możliwość wyłącznie w przypadku naruszenia przesłanek wynikających wyraźnie z unormowań konstytucyjnych. W Czechii natomiast – co już zostało wspomniane – niedopuszczalna jest działalność partii politycznej nie tylko w zakresie określonym konstytucyjnie, ale także ustawowo. W efekcie nieco inaczej kształtują się przesłanki, które mogą doprowadzić do usunięcia stronnictwa politycznego z systemu politycznego. Czeska ustawa o partiach politycznych w art. 4 wskazuje zakazane formy działania partii politycznych³⁰, które stanowią przesłanki ich delegalizacji. Przepis ten stwierdza że „partie i ruchy nie mogą powstawać i rozwijać działalności”, gdy naruszają konstytucję i ustawy lub których celem jest likwidacja demokratycznych podstaw państwa, nie posiadają demokratycznego statutu lub demokratycznie ustanowionych organów, mają na celu przejęcie i utrzymanie władzy uniemożliwiające innym partiom i ruchom ubieganie się o władzę środkami konstytucyjnymi lub mające na celu tłumienie równości obywateli lub gdy ich program lub działalność zagraża moralności, porządkowi publicznemu albo prawom i wolnościom obywateli. Nie ma wątpliwości, że wyliczenie to jest enumeratywne³¹. Co ważne, z orzecznictwa sądowego wynika swoisty obowiązek organu rejestrowego do monitorowania działań ugrupowań

²⁹ M. Jošt, *Vývoj legislativní úpravy politických stran a hnutí v ČR se zaměřením na transparentnost*, „Český finanční a účetní časopis” 2018, n. 3, s. 11.

³⁰ J. Filip, *Postavení politické strany...*, s. 5.

³¹ M. Kovanič, *Rozpustenie politických strán v Českej republike a Slovenskej republike*, „Bezpečnostní teorie a praxe” 2018, n. 1, s. 91.

o charakterze ekstremistycznym³². Można więc stwierdzić, że organ decydujący o delegalizacji, a więc sąd konstytucyjny, ma tu szeroki zakres swobody interpretacyjnej, choć – co warto podkreślić – w żaden sposób nie próbował on eliminować ugrupowań politycznych z czeskiej sceny politycznej³³. Godzi się dodać, że w orzecznictwie Najwyższego Sądu Administracyjnego podkreśla się konieczność zawężenia tej swobody. Oprócz wystąpienia warunków wynikających z art. 4 ustawy o partiach politycznych muszą być łącznie spełnione trzy inne przesłanki³⁴: możliwość przypisania naruszeń do konkretnej partii, stanowienie bezpośredniego zagrożenia dla demokratycznego państwa prawnego oraz – co szczególnie istotne – zgodność z zasadą proporcjonalności, a więc wyważenie ograniczenia prawa do zrzeszania się w partiach politycznych i interes społeczeństwa w zakresie ochrony innych wartości³⁵.

Zdecydowanie węższy zakres swobody związanej z delegalizacją partii politycznych posiada polski TK, z uwagi na to, że może ona nastąpić wyłącznie w przypadku naruszenia konstytucyjnych warunków istnienia partii politycznej. W doktrynie można zauważyć spór co do tego, czy delegalizacja może nastąpić wyłącznie w sytuacji naruszenia przesłanek określonych w cytowanym wcześniej art. 13 ustawy zasadniczej, czy także wtedy, gdy naruszone zostały postanowienia art. 11 Konstytucji RP³⁶. W praktyce spór ten dotyczy możliwości zakończenia działalności ugrupowań politycznych, które nie przestrzegają wartości demokratycznych w swoich regulacjach statutowych. Warto podkreślić, że w praktyce konstytucyjnej ewoluowało także podejście do problemu przez TK³⁷. Jeszcze w latach 90. sąd konstytucyjny zauważył, że

można przyjąć, iż postulat „demokratycznych metod” odnosi się nie tylko do działalności „zewewnętrznej” partii, a więc głównie do sfery jej aktywności politycznej, ale również działalności „wewnętrznej” odnoszącej się do jej struktury i zasad członkostwa. Wyrazem uznania przez ustrojodawcę demokratycznych metod w sferze wewnątrzorganizacyjnej jest oparcie zasad zrzeszania się w partię na dobrowolności i równości obywateli³⁸.

Jednak w ostatnich rozstrzygnięciach jest on zdecydowanie bardziej ostrożny i wskazuje, że

³² M. Mareš, op. cit., s. 118.

³³ W zasadzie pojawiały się na początku lat 90. pomysły delegalizacji partii komunistycznej, zob. S. Kubas, *Ocena konsolidacji demokracji w Republice Czeskiej jako efektu ciągłości procesu demokracji*, „Political Preferences” 2017, vol. 17, s. 82.

³⁴ J. Kysela, M. Kokeš, op. cit., s. 64.

³⁵ *Politické strany: podmínky pro rozpuštění politické strany: Vydání 6/2009*, Nejvyšší správní soud, 2021, IV. 1.2., 63; <https://sbirka.nssoud.cz/cz/politicke-strany-podminky-pro-rozpusteni-politicke-strany.p1888.html> [dostęp: 21.09.2023].

³⁶ Zob. np. J. Uliasz, *Władza sądownicza wobec partii politycznych w Polsce – zagadnienia wybrane*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2011, nr 2, s. 103; A. Bień-Kacała, op. cit., s. 29–32.

³⁷ Więcej P. Uziębło, *Prawna regulacja partii politycznych w Konstytucji (ukształtowanie, ewolucja rozumienia pojęć, wyzwania na przyszłość)*, „Państwo i Prawo” 2022, z. 10, s. 145–146.

³⁸ Uchwała TK z 24 kwietnia 1996 r., W 14/95, OTK ZU z 1996 r., nr 2, poz. 14.

stwierdzenie naruszenia naganną działalnością partii innych konstytucyjnych wzorców kontroli wskazanych we wniosku, jednak bez wskazania art. 13, jako wzorca kontroli, nie może prowadzić do stwierdzenia (w ramach oceny przeprowadzonej na tle art. 188 pkt 4 Konstytucji) niezgodności z Konstytucją działalności partii politycznej³⁹.

Podobne poglądy widoczne są również w doktrynie, gdyż M. Bartoszewicz stwierdza, że „z pewnością stosowanie omawianego przepisu wymaga dużej powściągliwości”⁴⁰, zaś B. Przywora dodaje, że delegalizacja powinna być uważana za „ultima ratio, gdy działalność partii politycznej godzi w demokratyczny model państwa prawnego”⁴¹.

5. Zawieszenie i likwidacja partii politycznej

Rozwiązaniem występującym wyłącznie w Republice Czeskiej jest możliwość zawieszenia działalności partii politycznej na okres nie dłuższy niż rok. Dokonywane jest to orzeczeniem sądu w sytuacji, w której partia narusza zasady, na których opiera się ustawa o partiach politycznych, a także w sytuacji naruszenia dyscypliny finansowej przez ugrupowanie⁴² lub nieprzestrzeganie postanowień własnego statutu. W czasie zawieszenia organy partii mogą podejmować jedynie takie czynności, które będą zmierzały do usunięcia wspomnianych naruszeń, jak chociażby zwołanie organu partii czy też wznowienie czynności takiego, demokratycznie wybranego, organu⁴³. Usunięcie naruszeń daje właściwemu organowi partii prawo do wystąpienia do sądu o uznanie możliwości wznowienia działalności. Natomiast brak naprawy sytuacji w powyższym terminie będzie stanowić przesłankę do rozwiązania partii politycznej rozstrzygnięciem sądu administracyjnego.

Natomiast w dużej mierze zbieżne i stosunkowo lakoniczne są polskie i czeskie unormowania dotyczące rozwiązania i likwidacji partii politycznej. W drugim państwie rozwiązanie stronnictwa politycznego może nastąpić na mocy własnej decyzji, tj. poprzez dobrowolne rozwiązanie, połączenie z inną partią oraz ruch lub przekształcenie w stowarzyszenie, albo postanowieniem sądu o jego rozwiązaniu, co następuje w przypadku wspomnianych wcześniej naruszeń prawa⁴⁴. W przypadku samorozwiązania rozstrzygnięcie w tej sprawie dokonywane jest

³⁹ Postanowienie TK z dnia 24 listopada 2010 r., Pp 1/08, OTK ZU z 2010 r., nr 9A, poz. 115.

⁴⁰ M. Bartoszewicz, *Wokół problematyki art. 13 Konstytucji RP*, „Państwo i Prawo” 2005, z. 4, s. 47.

⁴¹ B. Przywora, *Instytucja partii politycznej w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r.*, „Przegląd Sejmowy” 2021, nr 3, s. 100.

⁴² W doktrynie zwraca się uwagę, że może to skutkować swoistym podwójnym (także finansowym) ukaraniem ugrupowania politycznego, zob. J. Kysela, M. Kokeš, op. cit., s. 56.

⁴³ Zob. J. Filip, *Ústavní právo...*, s. 353.

⁴⁴ Zgodnie z § 15 ust. 2 ustawy o partiach politycznych „Działalność partii i ruchów nie może zostać zawieszona ani rozwiązana od dnia ogłoszenia wyborów krajowych do Izby Poselskiej, Senatu, Parlamentu Europejskiego, rad miast i gmin oraz rad wyższych jednostek samorządu terytorialnego lub wyboru Prezydenta Republiki do dziesiątego dnia po ostatnim dniu tych wyborów”.

przez organy partii zgodnie ze statutem, a jeśli ten nie reguluje takiej procedury – przez naczelny organ stronnictwa. Dobrowolne rozwiązanie lub też rozwiązanie rozstrzygnięciem sądowym powoduje konieczność powołania likwidatora. Czyni to odpowiednio właściwy organ partii politycznej, a we wskazanym drugim przypadku – sąd dokonujący rozwiązania ugrupowania, powołując na tę funkcję osobę, która nie była członkiem partii. Zadaniem likwidatora jest zakończenie zobowiązań partii politycznej i zakończenie spraw majątkowych. Co istotne, w przypadku sądowego rozwiązania partii politycznej, może zostać orzeczono, że majątek powstały w wyniku likwidacji partii politycznej przechodzi na własność państwa.

Także w Polsce likwidacja partii politycznej następuje w sytuacji, w której partia została rozwiązana mocą uchwały uprawnionego statutowego organu partii lub postanowieniem sądu – w przypadku niedopełnienia obowiązku zgłoszenia zmian rejestrowych lub delegalizacji przez TK. W przypadku samodzielnego rozwiązania się partii politycznej właściwy organ partii jest zobowiązany do niezwłocznego przesłania sądowi rejestrowemu uchwały o samorozwiązaniu partii oraz o wyznaczeniu jej likwidatora. W przypadku niewyznaczenia takiego podmiotu czyni to sąd z urzędu. Podobna sytuacja ma miejsce, gdy rozwiązanie jest konsekwencją postanowienia sądu. Zresztą tożsame są również obowiązki likwidatora⁴⁵, które nie wiążą się z reprezentowaniem partii, lecz z usunięciem jej z obrotu prawnego⁴⁶. Warto podkreślić, że koszty postępowania likwidacyjnego pokrywane są z majątku danej partii politycznej, lecz jeśli majątek partii wystarcza jedynie na pokrycie części kosztów jej likwidacji, pozostałą część tych kosztów pokrywa Skarb Państwa.

Zakończenie

Podsumowując, można powiedzieć, że prawna regulacja problematyki partii politycznych, poza sferą ich finansowania, w Polsce i Czechii jest w dużej mierze zbliżona, co można tłumaczyć podobnymi okolicznościami przekształcenia się systemu partyjnego z koncesjonowanego na pełen pluralizm polityczny. Zauważalne są jednak dwie ważne różnice. Po pierwsze, dotyczy to modelu tworzenia partii politycznych, gdyż w Republice Czeskiej mamy do czynienia z systemem administracyjnym, choć podlegającym następczej kontroli sądowej. W Rzeczypospolitej Polskiej przyjęty został natomiast model sądowy, co zresztą korespondoowało z całą koncepcją kontroli sądowej wszystkich mechanizmów związanych z szeroko rozumianą partycypacją obywatelską. Druga zasadnicza różnica doty-

⁴⁵ M. Serowaniec, *Likwidacja, podział i łączenie partii politycznych w Polsce*, „Toruńskie Studia Polsko-Włoskie” 2016, t. 12, s. 326.

⁴⁶ K. Świątkowski, M. Zubik, *O niektórych problemach związanych z likwidacją partii politycznych (Uwagi de lege lata i de lege ferenda)*, „Przegląd Sądowy” 2001, nr 2, poz. 68.

czy przesłanek delegalizacji partii politycznych, które w Polsce są znacznie węższe niż w Czechach, co – przynajmniej teoretycznie – mogłoby być wykorzystywane dla doraźnych celów politycznych. Warto jednak dodać, że w orzecznictwie sądowym doszło do wypracowania bardziej szczegółowych kryteriów kontroli, które – w mojej ocenie – w sposób należyty chronią swobodę działalności partii politycznej, a także pozwalają na skuteczne eliminowanie z systemu partyjnego stronnictw, których działania zagrażają porządkowi demokratycznemu. Niezależnie od wskazanych różnic, oba państwa w sposób należyty realizują przesłanki wynikające z konstytucyjnej zasady pluralizmu politycznego.

Bibliografia

Literatura

- Banaszak B., *Porównawcze prawo konstytucyjne współczesnych państw demokratycznych*, Warszawa 2007.
- Bartoszewicz M., *Wokół problematyki art. 13 Konstytucji RP*, „Państwo i Prawo” 2005, z. 4.
- Bień-Kacała B., *Problematyka partii politycznych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Toruńskie Studia Polsko-Włoskie” 2016, t. 12.
- Borski W., *Wykonywanie kontroli konstytucyjności celów i działalności partii politycznych przez Trybunał Konstytucyjny*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2011, R. 12.
- Chmaj M., Sokół W., Żmigrodzki M., *Teoria partii politycznych*, Lublin 1997.
- Dąbrowski M., *Konstytucyjny aspekt zrzeszania się cudzoziemców w partiach politycznych w Polsce*, „Przegląd Sejmowy” 2011, nr 2.
- Dębski P., *Korzystanie przez partie polityczne z wolności statutowej w zakresie określania warunków członkostwa partyjnego*, „Przegląd Sejmowy” 2019, nr 6.
- Filip J., *Postavení politické strany v řízení podle § 73 zákona o Ústavním soudu*, „Časopis pro právní vědu a praxi” 2001, Roč. 9, č. 1.
- Filip J., *Ústavní právo 1*, Brno 1999.
- Filip J., Šimíček V., *K některým otázkám členství v politických stranách po novelizaci*, „Časopis pro právní vědu a praxi” 1995, Roč. 3, č. 1.
- Gąsior T., *Problematyka finansowania partii politycznych w Polsce*, „Przegląd Sejmowy” 2013, nr 5.
- Granat M., *Wymogi formalne wniosku do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie badania celów lub działalności partii politycznych*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, nr 4.
- Granat M., Gorgol A., Sobczak J., *Ustawa o partiach politycznych. Komentarz*, Warszawa 2000.

- Grygar T., *O (ne)možnosti členství cizinců v politických stranách v České republice*, „Časopis pro právní vědu a praxi” 2014, Roč. 22, č. 4.
- Jošt M., *Vývoj legislativní úpravy politických stran a hnutí v ČR se zaměřením na transparentnost*, „Český finanční a účetní časopis” 2018, n. 3.
- Kopecky P., *Building Party Government. Political Parties in the Czech and Slovak Republics*, [in:] P. Webb, S. White (eds.), *Party Politics in New Democracies*, Oxford 2007.
- Kovanič M., *Rozpustenie politických strán v Českej republike a Slovenskej republike*, „Bezpečnostní teorie a praxe” 2018, n. 1.
- Kroupa J., *Politologie*, Brno 1998.
- Kubas S., *Ocena konsolidacji demokracji w Republice Czeskiej jako efektu ciągłości procesu demokracji*, „Political Preferences” 2017, vol. 17.
- Kulig A., *Partie polityczne w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] R. Kłosowicz, B. Kosowska-Gąstoł, G.M. Kowalski, T. Wiecech, Ł. Jakubiak (red.), *Konstytucjonalizm, doktryny, partie polityczne. Księga dedykowana Profesorowi Andrzejowi Ziębie*, Kraków 2016.
- Kysela J., Kokeš M., *Zákon o sdružování v politických stranách a politických hnutích (č. 424/1991 Sb.). Komentář*, Praha 2017.
- Linek L., *České politické strany a jejich členové. K postupné proměně charakteru členství*, [w:] J. Kabele (red.), *Rozvoj české společnosti v Evropské unii I – Sociologie, prognostika a správa*, Praha 2004.
- Ławniczak A., Preisner A., *Wolność zrzeszania się w partie polityczne*, [w:] M. Jabłoński (red.), *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, Wrocław 2014.
- Mareš M., *Nahrazování a výkon činnosti státních orgánů extremistickými občanskými sdruženími a politickými stranami*. „Časopis pro právní vědu a praxi” 2012, Roč. 20, č. 2.
- Przywora B., *Instytucja partii politycznej w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r.*, „Przegląd Sejmowy” 2021, nr 3.
- Serowaniec M., *Likwidacja, podział i łączenie partii politycznych w Polsce*, „Toruńskie Studia Polsko-Włoskie” 2016, t. 12.
- Sobolewska-Myślik K., *Szanse ustroju demokratycznego – zarys problemu na przykładzie Polski i Czechosłowacji (1918–1926)*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny. Prace Ekonomiczno-Społeczne” 1985.
- Świątkowski K., Zubik M., *O niektórych problemach związanych z likwidacją partii politycznych (Uwagi de lege lata i de lege ferenda)*, „Przegląd Sądowy” 2001, nr 2.
- Uliasz J., *Władza sądownicza wobec partii politycznych w Polsce – zagadnienia wybrane*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2011, nr 2.
- Uziębło P., *Kilka uwag o ustawie o partiach politycznych*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 2.

Uziębło P., *Prawna regulacja partii politycznych w Konstytucji (ukształtowanie, ewolucja rozumienia pojęć, wyzwania na przyszłość)*, „Państwo i Prawo” 2022, z. 10.

Wójtowicz K., *Obywatelstwo a przynależność do partii politycznych*, „Toruńskie Studia Polsko-Włoskie” 2016, t. 12.

Akty normatywne i orzecznictwo

Konstytucja Republiki Czeskiej z dnia 16 grudnia 1992 r., tłum. M. Kruk-Jarosz, [w:] W. Staśkiewicz (red.), *Konstytucje państw Unii Europejskiej*, Warszawa 2011.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. nr 78, poz. 483 ze zm.

Zákon o sdružování v politických stranách a politických hnutích (č. 424/1991 Sb.). Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1215).

Ustawa z dnia 24 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o partiach politycznych (Dz. U. 2021, poz. 1407).

Uchwała TK z dnia 24 kwietnia 1996 r., W 14/95, OTK ZU z 1996 r., nr 2, poz. 14. Postanowienie TK z 24 listopada 2010 r., Pp 1/08, OTK ZU z 2010 r., nr 9A, poz. 115.

Politické strany: podmínky pro rozpuštění politické strany: Vydání 6/2009, Nejvyšší správní soud, 2021, IV. 1.2., 63; <https://sbirka.nssoud.cz/cz/politicke-strany-podminky-pro-rozpusteni-politicke-strany.p1888.html>.

Podobné, leč odlišné – o právní úpravě postavení politických stran v Polské republice a v České republice

Abstrakt

Právní úprava postavení politických stran v Polsku a Česku má i přes značné podobnosti, jako jsou např. nutnost splnění obdobných podmínek pro jejich registraci nebo požadavky na potenciální členy politických stran, také dalekosáhlé rozdíly. Především v České republice existuje ne zcela jasné rozlišení mezi politickými stranami a politickými hnutími, a to zejména z důvodu absence legální definice každého z těchto subjektů. Tím se odlišuje polský zákon, který takovou definici jasně uvádí již ve svém prvním článku. To platí i pro orgán, který vede rejstřík (registr). V Česku je to orgán moci výkonné, v Polsku je to obecný soud. V obou případech je odmítnutí zápisu účastníka do rejstříku rozhodováno soudní cestou. Další odlišností jsou předpoklady pro vyslovení zákazu politické strany, které jsou v Polsku mnohem přísnější.

Klíčová slova: politické strany, Česká republika, Polská republika, vznik politických stran, zákaz politických stran, organizace politických stran.

Similar but different – on the legal regulation of the status of political parties in the Republic of Poland and the Czech Republic

Abstract

The legal regulation of the status of political parties in Poland and the Czech Republic contains many important similarities. Examples include the need to meet similar conditions for the registration of political parties or the requirements for potential members of these parties. There are also far-reaching differences. First of all, in the Czech Republic there is a not entirely clear distinction between political parties and political movements, especially due to the lack of a legal definition of each of these entities. This is what distinguishes the Polish law, clearly indicating such a definition already in its first article. This also applies to the body keeping the register (records). In the Czech Republic it is the executive authority, while in Poland it is a common court. In both cases, refusal to enter a party into the register is dealt with through the courts. Another differentiation is the prerequisites for banning political parties, which in Poland are much more restrictive.

Keywords: political parties, Czech Republic, Republic of Poland, creation of political parties, ban of political parties, organization of political parties.